

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Primu[m] ca[pitulum] de me[n]dacio [e]t q[...n] sit mo[...r]le.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Preceptum VIII Cap. I

Incipit preceptum viij. Capitulum I.

De octauo

A preceptum sic ponit Ex-
od. xx. et Deut. v. No-
lo quis pra. primum tuum
falsum testimonium. Sic
fm Aug. noie falsi testi-
monij 3. primum dicit intelligit. phibe-
ri ome in generali mendacium salte pntio-
sus. qd etia inuit text. Item. xix. dicit
No mentem. nec decipiat vnusquisq.
primum suum. De q. etia intelligit illud
Sap. primo. Ds qd mentis occidit aiaz.
Et ps. Perdes omis q loquunt me-
daciū. Imo fm Tho. ij. ij. q. cxxij. hic
phibent oia pcta ad locutione pntie-
tia. qd salte infer nocumētū primo.
vt medacia pntiosa. detractione blas-
phemie et hmoi. De medacio igit tris
pncipaliter sunt videda. Prio qd sit.
et qtuplex medaciū sit. et an ome me-
daciū sit peccat. Secdo i spallt q. modis
qs peccat mētiēdo. Tertio q. sit mor-
tale v. veniale peccat. **Q**uarto ad pmiū
norādū. q. ad medaciū fm Tho. et do-
ctores cōter i. iij. dist. xxxviii. duo red-
vunt. Prio falsa significatio. Secdo in-
tēno fallēdi. Et accipit intētio fallēdi
p intētiōe aliū decipiēdi aut sibi asse-
rēdi. qd dī. p. mendaciū locosus. vbi
nō est sp. intentio decipiēdi aliū. et fal-
sam sibi opiniōne generādī. put qbus
dā videt. Ex q. p. q. differētia ē inter
mētiri. et intē dicere mendaciū. ad hoc
em q. aliq. dicat mendaciū duo p. al-
tra requirunt. h. ad hoc q. q. mētāt su-
ficit secundū. sed q. intēdat decipere. q.
mentiri est pra. mētē ire. Stat em q.
qs aliq. verū qd credit eē falsus dicat
cū intētiōe aliū decipiēdi. tunc dicit 3.
mentē et tū nō dicit mendaciū. Cū su-
asserit nō sit falsa. Exēpti gra. Post-
ro q. pnceps non sit Stenne. et q. cre-
dita eū sibi esse pcat. volendo aliū de-

cipere. Princeps nō est Stenne. talis
mentis. q. loquit 3. mentē. et tū verū di-
cit. Simile ē si qs dicit de re vendibi-
li quā credit malā q. sit bona. cū in res
veritate sit bona. Secdo p. ex p. dicitis
q. ois q. dicit mendaciū mentis. h. non
ecōuerso. Patet tertio. q. dicens falsū
qd credit eē verū nec mentis. nec loq.
mendaciū. vt dicit Aug. cū nō habeat
duplex cor. nec decipere intēdat. Exē-
psū Aug. Si alitū gladiū cōmendat
et dicat se redditurū. cū ille q. cōmendat
poposcerit. si forte gladiū repetat fu-
rens. manifestū est tūc nō eē reddēdū
donec restituat sanitas. nō em i ista p-
missione duplex cor habebat i. pmit-
tente. **S**ecdo notandū q. mendaciū
sit nō solū p. vba s. p. facta scripta. nu-
tra et signa. vt p. de hypocrisis et de
religiosis falsis signis. **D**ū menda-
ciū i genere sic diffinit. Est falsa signi-
ficatio cū intētiōe fallēdi. Sine q. hō
significet falsus voce. sepro. manu lin-
gua. signo vel veste. et si hoc facit cum
intentione fallēdi. aut falsus asserēdi.
q. ē mendaciū. **V**ocale autē medaciū
sic diffinit. Est falsa vocis significatio
cū intētiōe fallēdi. **T**ertio nōndū
q. nullū mendaciū pōt fieri sine p. cō.
p. Eccl. vij. Nōli velle mētiri oē me-
daciū. assiduitas em illi. nō est bona.
Ad idē est Aug. li. 3. mendaciū dicit
Mendaciorū multa sunt genera. h. ea
vniuersalr. odisse dēm. Nullū em est
mendaciū qd nō sit p. vitari. **N**ā sic
lux et tenebre. pietas et impietas. p. cō.
et recte factū. vita et mors intē se p. cō.
sunt. Ita inter se sunt vitas et menda-
ciū p. cō. **D**ū quāto amam. illa. tā-
to istaz odisse debem. **D**ū Plato in
Thimeo. Voces impōsite sunt vt p. cō.
fiant volūtat. iudicia. h. mentis p. cō.
facit. Et p. h. iij. Ethic. dicit. q. menda-
ciū fm se malum est et fugiendū. **D**e-
p. aut bonū est et laudabile. Et rō est.

I. IIIV. m. p. 33. q. 1.
que omne mendacium est peccatum. quia causa super
indebita materia. maxime vocalis. et ictu
dit actum et circumstantias ipsius actus neces-
sario deformantes. sic est de furto et adul-
terio. et ceteris hominibus voluntis cum mali-
cia. ut dicit philosophus. Ethicorum. Voces namque
institute sunt ad significandum aliis me-
tis preceptum. Unde indebitum est et hoc vocis
institute quod non habet in mente. Secundo omne mendacium ex sua
ratione dicitur in intentionem malam. scilicet in intentionem
decipiendi. et hominibus impossibile est esse
bonum. **¶** Quo ad secundum principale nota-
dum. quod secundum Augustinum. mendacio octo sunt
genera mendaciorum. Secundo. subdividit quin-
tum in duo. Primum vocat mendacium in
doctrina religiose. scilicet cum quis cum intentione
fallendi significat aliquid falsum. sicut his
quod fidei sunt. aut sacre scripture. aut etiam
contrarium his quod pertinet ad bonos et christiana
nos mores. Secundum genus mendacium est quod
fit solum ad nocendum alteri iniuste. sive in
corpore. sive in rebus. sive in fama. sive etiam
in anima. Et vocat mendacium quod nulli pro-
dest et alicui nocet. Tertium est quod fit in pro-
fatis bonis ad nocendum vniuersi propter
utilitatem alteri. Et vocat mendacium quod
prodest vniuersi et nocet alteri. Et hec tripli-
cia mendacia comprehenduntur sub mendacio
punitivo. Quartum vocat mendacium quod
fit ex sola libidine mentis. ut cum quis
invenit solum quod sibi placet sibi et delectatur
atque gaudet in mentiendo. Quintum vocat
socosum. et duplex secundum Scotum. Primum
quod fit solum causa delectandi alios. sic narra-
re fabulas de quibus etiam audientes sciunt
quod non est verum. nec decipiuntur audientes ut
plurimum. cum etiam primo profertis non sit
talis quod naturaliter creditur ab audientibus. Ali-
ud quod fit causa loci secundum Augustinum. ubi dicitur. ut cum
quis locum invidit alii decipere. ita quod au-
dientes vere decipiuntur. non tamen in alio in quo
sibi magnam nocumetum inferat. In quo
locantur illi qui sciunt eum decipere finaliter
propter etiam ipse de hoc locari. **¶** Quoad modum

dicit Augustinus. fuisse de mendacio. Ioseph
quod veraciter voluit decipere fratres suos in
vobis istis. Exploratores estis. et ceteris
silibus possit. Genesim. xliij. Sextum est quod nul-
li obest. id est nulli alteri a se. et tamen alicui pro-
dest et hoc tripaliter. **¶** Exemplificat Au-
gustinus. Pelus si quis pro alicuius pecunia
invenit anferenda sciat ubi sit. se nescire
mentis quod cumque interrogante. Septi-
mum est quod nulli obest et alicui prodest in
corpore. quia pro ipso impedit alicuius mors
aut alia lesio corporalis. **¶** Exemplum Augustinus.
Pelus nolens hominem ad mortem quantum situm
pordere mentis. Octavum quod nulli
obest et alicui prodest ad defensionem et
custodiam castitatis. **¶** Prima tria dicuntur
punitiva mendacia quod videlicet nocent vni-
versis sunt nociva ex se. cum mentis. vel de quo
mentis. Illa tria locosa quod nulli prodest
notabiliter nec obfunt. Sed tria ultima
officiosa. quod utilitatis gratia sunt. et sunt
alicui et nulli obfunt. **¶** Primum ad ter-
tium principale notandum. primo dicitur
Augustinus. mendacio ubi sic dicit. In his
octo generibus tanto magis quis peccat cum
mentis. quanto mentiendo accedit ad octa-
vum. Et tanto amplius. quanto mentiendo
accedit ad primum. hec ille. **¶** Et hoc. ij. q.
. q. cx. dicit. Si quis diligenter consideret secundum
ordinem predicte annumerationis pro octo-
narium. sciet ordinem gravitatis culpe quod est
in istis mendaciis. Nam bonum velle profert
delectabili. et vita corporalis profert pecu-
nie. honestas etiam ipsi corporali vite. Unde
secundo notandum secundum eundem quod omne mendacium
de quo cumque genere mendaciorum sit quod dicitur in
dei iniuriam et in honorationem aut pretem-
tum. est mortale. ita quod propter hoc dicitur non
solum ut quis decipiat. sed ultra hoc dicitur ea
intentionem et ad istum finem ut deo pro hoc
in honorem. quia illud est directe contra dei
charitatem. Primum vero genus octo-men-
daciorum inter cetera est gravissimum.
Unde omne mendacium de primo genere est
mortale peccatum. quia quodlibet tale contra-

Preceptum VIII Cap. I

stat charitati dei. **N**ā voluntarie falsū significare cū intēditōe fallēdi aliquēz circa res diuinas. aut circa mām fidē. est ꝑ charitatē di. eo qꝑ tale mēdaciū mētēs occultat diuinā vitatē aut cor rumpit. **D**n̄ Aug. vbi p̄ns. **P**rimū genus ē capitale mēdaciū. scdm̄ gen^o vī dēstet qđ nulli prodest z alicui obest grant^o ē qđ tertius. qz tertius minuit de grantate. ex h̄ qđ dāno vni^o intēdit vti litas alteri^o. tū mēdacia secūdi z tertij generū in qb^o vidēlz qđ intēdit alteri nocere in reb^o. corpe vī fama sunt etiā mortalia p̄t istū malū finē intēntuz. **S**ūt. n. p̄ra charitatē. p̄ximū. qz sicut nocere alteri in aliq̄ illoz ē p̄ra p̄cepta dei. z mortale p̄ctm̄. vt patuit i septimo p̄cepto. Ita etiā velle sibi nocere revel mētē p̄t sibi nocere ē mortale. **I**des intelligit de mēdacio. qđ intēdit alteri nocere in eia. vt p̄ mēdaciū inducere euz possit ad aliqđ mortale p̄ctm̄. aut ad errozē in fide. aut vult eū p̄ hoc impedire in acq̄sitōe alicuius sciētilis z bone. aut impedire eū vult in emēdaciōe mox. aut retrahit eū ab introitū religiois bone. aut a cōuersiōe p̄ p̄nias. z sic de alijs. semp̄ ē mortale. qz m̄to magis sit damnū homī in his spūalibus q̄ in damnificatiōe rez. aut bonoz corpis. qz aia melioz est corpe z reb^o. **D**n̄ Sco. in. iij. dicit. **M**endaciū p̄ctiosuz fm̄ qꝑ plus vel min^o nocet. qđ p̄sāt ex bono cui^o est ablatiū. fm̄ h̄ p̄sāt magis aut min^o graue mēdaciū. z vltz oē tale mēdaciū ex deliberatiōe dictuz. est mortale p̄ctm̄. **C**uscūqz. n. p̄hibet simplr̄ illo p̄cepto. **N**ō dices p̄ra p̄ximū tū falsū testimoniū. nec precise ē testimo nū qđ dat in iudicio. s̄ qñ qđ ex certa deliberatiōe asserit qđ ignorat. vī cui^o nouit oppositū. dicit falsū testimo nū ꝑ p̄ximū. **D**ix̄ aut̄ in deliberatiōe excuset. dicit. c. seq̄ntē de p̄sūso. h̄ ille

Cōcordat **G**uill. in sū. vltioz dices. qꝑ tres p̄ime spēs sunt p̄ctā mortalia si ex deliberatiōe dicant. **S**cdō qꝑ z tertio genere mētēs nō solū peccat p̄ra hoc p̄ceptū. vī. s̄ etiā si damnū intulit sic. p̄imo. tenet sibi recōpensare. **D**e istis mēdacijs intelligit illud **P**s. **P**erdes oēs qđ loquunt mēdaciū. **E**t **S**apie. i. **D**s qđ mētē occidit aiam. **M**ēdacia vō altoz qñqz generū nō sūt de se de suo genere mortalia peccata s̄ solū venialia. eo qꝑ nō sūt p̄pter finē aliqūē. qui cōtrariet̄ charitati dei. aut p̄ximū. vt p̄ de mendoso vbi intēdit p̄ra delectatiō. z de tocoso vbi intēdit. aut altoz leuis delectatiō. aut locus aliq̄s. z de officioso in quo intēdit aliq̄ vilitas p̄ximoz. **Q**uis autēz fm̄ **A**ug. vbi p̄ns. h̄mōi qñqz mēdacia nō sūt mortalia de se. z ex suo genere qñ in eis nō intēdit finis qđ sit cōtra charitatem. **D**n̄ tū fm̄ **T**ho. vbi p̄ns z **S**co. in trib^o fieri mortalia per accidēs rōne scādali. aut alicui^o dāni. aut alteri^o talia nati seq̄. vt dū qđ suo mēdacio nō intēdit malū z tū est verisimile qꝑ ex mēdacio suo oriat̄ scandalū etiā pusilloz. aut notabile damnū p̄ximū. z tū p̄pter vitandū h̄mōi scādali aut p̄ximū damnū nō vult mēdaciū omittere. **I**te pōt fieri mortale ratiōe nimie libidinis. vt euz hō suam aut alterius delectatiōē quā habet. aut intēdit in mēdacio p̄ponit dilectiōē dei. aut mādato eius. Ita qꝑ anteq̄ velit ista desiderata delectatiōe in mēdacio carere pars est pot^o facere p̄ra dei mādātū. **E**t ita pōt intelligi illud **A**ug. **N**ullū p̄ctm̄ ē adeo veniale quod non fiat mortale si placet. **I**tes qñs mēdaciū tocosum z officiosum de se nō sūt mortalia. nec vīris impfectū. nec etiā fm̄ **T**ho. p̄fectis qđ sunt in statu p̄fectiōis acq̄rēde. vt religio si sunt. nisi forte rōne scādali. tū

fm sco. vbi pus. sūt mortalia vtracq;
mēdaciū virtus exītib⁹ in statu pfectio
nis exercēde. In exercēdo act⁹ q̄ com
petūt eis rōe talis stat⁹ pfectōis. puta
docere. iudicare. p̄dicare. Hō ē. qz per
vtracq; mēdaciā auferit bonitas doctri
ne quā p̄dicat. Iuxta illd̄ Aug. i epla
fungamēn. Si ad scripturas sacras ad
mētra fuerint q̄ntūcūq; iocosa mēda
cia n̄hil remanet i eis soliditatis. pu
ta si plar⁹ p̄dicet. misceat mēdaciū ioc
cosum. n̄hil remanet soliditatis i do
ctrina illa. Pōt em̄ q̄cūq; dubitare de
quocūq; dicto ab eo. sic de alio. v̄ q̄
rōne nō assentire illi mēdaciō iocoso
pari rōne nec alij. Et ita p̄tret autori
tas doctoz ecclie in docēdo. perirent
etiā vtilitates ppli audientis consilij in
iudicio solēni. et intelligo ita q̄ nō per
cipiat illud mēdaciū eē dictū. Iseoruz
ab actu docēdi v̄ iudicādi. Dū em̄ ali
q̄s sedet ad iudiciū pōt aliquā trufam
admiscere q̄ ex mō loq̄ndi scilicet nō esse
de iudicio. h̄ sco. Et sic p̄ q̄ntū per
culū sit plaris p̄fatis virtis i statu p̄fe
ctionis exercēde. q̄n exercēt act⁹ talis
status p̄fectionis. vt sunt predicare. iū
dicare. docere publice. p̄tūc mētiri ioc
cose v̄l officiose qz plures doctores cō
cedūt qz sint mortalia. Et videt idē te
nere sanctus Tho. vbi pus. Cū em̄ vt
dicit ponant in statu veritatis seruan
de. qz veritatē tenēt ex suo officio i iu
dicio vel in doctrina. p̄tra q̄ si mētāt.
erit p̄ctū mortale. i alijs aut nō opoz
tet. h̄ Tho. Dic̄ tū De. de pa. sup. l̄ij.
dis. xxvij. Mētiri in iudicio cōsciētie.
id ē. in cōfessōe sacramētalī semp est
mortale. sicut et pluriū deliberatū p̄p̄
dei irreuerētā annexā. Nō sic aut in
foro exteriori simplex mēdaciū ē p̄ctū
mortale. nisi q̄n ledit primū. vt si ad
uocatus ad vanā gl̄iam falso inducat
legē ad verā p̄clisōz. h̄ ille. Est aut
b ome mēdaciū q̄nq; de causis detestā.

dām. Dno q̄ origo eius ē diabolica.
Dñ Gen. iij. Neq̄q; moriemī. Job.
.vij. Dū loquit scz demon mēdaciū.
ex pp̄ijs loquit. qz mēdar ē. et p̄ ei⁹.
Et ibidē. Vos ex p̄te diabolo estis et
desideria p̄isv̄i vultis facere. Scdo.
qz inq̄nat mēbrū qd̄ maloz p̄centia
eēt dignuz scz os. Prouerb. xij. Abom
minatio ē dño labia mēdaciā. Exem
plū de h̄ntes os plenū muscis fetidīs
Tertio qz ois mēdar q̄si quidaz p̄di
tor est. Vult em̄ q̄ ille cui mētī fides
sibi adhibeat. et tñ fidem nō seruat ei.
Immovul decipe. vt p̄z in rōne mētī
ri. qd̄ est p̄tra mentez ire. Quarto. qz
valde nociuū ē toti ecclie. Facit em̄
vt vix alicui fides adhibeat. Dñ p̄p̄
mēdaciā multiplicant p̄suria. diffide
tie. lites. et h̄mōi. Dñ de mēdaciū.
Diere. ix. Sagitta vulnerās lingua eo
rū. dolū locuta ē. Quinto qz ei⁹ vitatio
oionē cito facit exaudiri. Exēplū i v̄
tasparrū. vbi fratrib⁹ anglico misterio
trāllatis. p̄ fluniū ad quendā heremi
tam. ab eo q̄rētib⁹ de ei⁹ vita. R̄n. a tē
pore p̄uersiōis nūq; de ore meo mē
daciū exiit. et quicqd̄ petij a domio
sine mora consecutus sum.

Capitulum. ij.

Po in de vidēda sūt adhuc trīs
p̄ncipalī. Dno de p̄ctis ois
in q̄b⁹ q̄s facilliter mētī. vel sp.
Scdo de mendacio in ope vel gestu.
Tertio dubiū de perplexitate. Q̄ntū
ad p̄mū pōt q̄s mēdaciū incurrere. p̄
missio. tactatā et adulatōe lingue. P̄
mo. p̄missio. Dñ fm Tho. ij. q. q. c.
si ille q̄ aliqd̄ p̄mittit non habeat aim
faciēdi qd̄ p̄mittit mētī. s̄ d̄o habeat
non mentitur. quia nō loquit p̄tra id
qd̄ gerit in mēte. S̄ d̄o nō facit qd̄ p̄
mittit. tū videt infideliter agere p̄ hoc
q̄ animuz mutat. Pōt tñ excusari ex
duobus. Dno mō si p̄mittit id qd̄ est
manifeste illicitū. qz p̄mittendo pec